

Konvice a džbány jsou tvarově i funkčně příbuzné nádoby s uchy (obr. 56: 18–21; 68). Konvice a džbán se liší šíří hrdla. Hrdlo konvice je výrazně zúžené, někdy tvarované do hubičky, případně má trubkovitou výlevku (obr. 56: 20, 21). Obě nádoby mají baňaté nebo kulovité tělo, pro konvice je charakteristický hruškovitý tvar. S ohledem na jejich reprezentativní význam při stolování byly vyráběny z různě barevného skla.

Nejpčetněji zastoupeným skleněným výrobkem v raně novověkých až novověkých archeologických souborech jsou různě veliké lahve a lahvičky (obr. 56: 26–31, 36; 62). K velice častým patří lahve s hruškovitým tělem a zpravidla lehce vpíchnutým dnem. Vyskytují se ve variantách s nízkou i vysokou zvonovitou patkou, ale i bez ní. Od druhé poloviny 16. století se vyráběly lahve válcovité, čtyřboké i víceboké, a to v různých velikostech a objemech (obr. 56: 26–30; 63). Uvedená tvarová škála lahví přetrvává až do 19. století. Zpravidla dobře identifikovatelným tvarem jsou poutnické lahve

(obr. 56: 27), pro které jsou typická dvě ouška na plecích (obr. 63) a kutrolfy s jedním nebo více hrdly (obr. 56: 24). Specifické výrobky představují žertovné nádoby (puška, dělo, bota, ale i falický a zoomorfní tvar, např. pták, zajíc, kočka; obr. 56: 40, 41; 64). Početněji jsou zastoupeny závěsné olejové lampy (obr. 56: 39) nebo ojediněle přesýpací hodiny.

Mezi specializované – technické výrobky patří části laboratorních skel, mezi kterými nápadně vystupují části destilačních aparatur, jakou je destilační helma zvaná alembik; (obr. 56: 35; 65) trubice, křivule nebo baňkovité nádoby. Poslední skupinu nálezů tvoří hygienické sklo využívané obzvláště pro lékařenské účely. Do této kategorie se zpravidla řadí tvarově rozmanité lahvičky na léky a tenkostěnné mističky na masti nebo soudkovité nádoby s otvorem, v odborné literatuře označené jako mucholapky (obr. 56: 36, 32, 33). Dále sem patří ojedinělé nálezy urinalů, nočníků a odsávaček na mateřské mléko (obr. 56: 34).

Obr. 57 Číše s nálepy, tzv. berkemeyer. Praha, Staré Město, Karlova 223; Nové Město Ostrovni čp. 125 a náměstí Republiky čp. 460, 461. Foto M. Frouz, NPÚ Praha.

Obr. 58 Vysoká válcovitá číše s velkými nálepy. Plzeň, Dominikánská čp. 289. Foto M. Zemánková, ZČM v Plzni.

Obr. 59 Válcovité a kónické číše na zvonovité patce (humpeny) zdobené malbou emaily. Praha, Staré Město, U Radnice čp. 12; Nové Město, Spálená čp. 725. Foto M. Frouz, NPÚ Praha.

Obr. 60 Poháry s polovejčitou kupou na zvonovité patce zdobené prstenci. Praha, Nové Město, Ostrovní čp. 125. Foto J. Podliska, NPÚ Praha.

Obr. 61 Soubor stolního skla – konvice, džbány, holby. Praha, Nové Město, Ostrovní čp. 125 a náměstí Republiky čp. 460, 461. Foto M. Frouz, NPÚ Praha.

Obr. 62 Drobné lahvičky a vakovité nádoby určené k lékařským a hygienickým účelům. Praha, Staré Město, Karlova čp. 223 a U Radnice čp. 13; Malá Strana, Tržiště čp. 261; Nové Město, Ostrovní čp. 125 a náměstí Republiky čp. 460, 461. Foto M. Frouz, NPÚ Praha.

Obr. 63 Velké čtyřboké a menší atypické tvary lahví – poutnická lahev s očky, čočkovitá lahev. Praha, Staré Město, Karlova čp. 223; Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 260; Nové Město, Ostrovní čp. 125 a náměstí Republiky čp. 460, 461. Foto M. Frouz, NPÚ Praha.

Obr. 64 Žertovná zoomorfní nádoba v podobě kočky. Praha, Hradčany, Pražský hrad, Tereziánské křídlo. Foto G. Urbánek, ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.

Obr. 65 Destilační helma, tzv. alembik. Praha, Nové Město, náměstí Republiky čp. 460, 461. Foto M. Frouz, NPÚ Praha.

Plochá skla lze rozdělit na dvě základní skupiny – okenní sklo a zrcadla (obr. 66). Typickým zástupcem okenního skla jsou jednobarevné kruhové terče, vsazované do olověných rámečků. Vyskytují se ve dvou variantách – s dutým žebrem po obvodu nebo prostým zaobleným okrajem. Trojúhelníkové a stranové výplně byly zhotovovány dle potřeby z terčů nebo z tabulového skla a upravovány přímo tam, kde se okna zasklívala. Některé okenní výplně byly sestavovány i do jiných geometrických tvarů (čtverec, polygon), případně měly v honosnějším prostředí podobu malovaných vitrají.

Zrcadla jsou v raně novověkých souborech velmi vzácná. Přední strana zrcadla byla leštěna a broušena, na zadní byla nanášena sloučenina rtuti a cínu.

Nejméně početnou, tvarově a funkčně variabilní skupinou výrobků ze skla jsou drobné ozdoby nebo předměty ve formě kroužků, prstýnků, kuliček, korálků (páteříky), přeslenů a hladítek.

K výzdobě byla využívána široká škála technik (obr. 67). Za hutní dekor se označuje plastická výzdoba, která

vznikala při tvarování skel přímo na huti (obr. 67: 1–6, 8). Na tělo nádoby bylo za pomoci různých nástrojů a pracovních postupů nataveno další sklo, které bylo dále tvarováno (obr. 67: 7). Hutní výzdoba mohla být utvářena odděleně a následně na něj aplikována. Do skupiny hutních dekorů patří nálepy formované otisky razidel (vzor maliny, lvího maskaronu), vlákna (sekaná, zaštipovaná, dotvářená pomocí rádélka), foukání základního tvaru s hustě spirálovitě natavenými vlákny do formy – tzv. síťování (kovová drátěná forma) a wafelmuster (dřevěná forma; obr. 68). V první čtvrtině 17. století začala domácí výroba „křídlatých“ pohárů napodobující italské výrobky se složitě hutně zdobenými dříky tvarovanými z tyčinek (obr. 67:18). Nejrozšířenějším výzdobným prvkem je optický dekor. Objevuje se u většiny tvarů renesančních skel. Jeho výroba spočívá ve vyfouknutí skleněné bubliny do formy a následným tvarováním. Filigránová výzdoba (nitkování) je tvořena zatavením různobarevných, zpravidla opakních tyčinek do čirého skla (obr. 67: 14–16).

Obr. 66 Výběr okenních skel (plochá tabulka, okenní terčiky, výplňové trojúhelníčky). Praha, Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 260; Nové Město, náměstí Republiky čp. 460, 461. Foto M. Frouz, NPÚ Praha.